

Factors Affecting Stress of Nursing Students during Clinical Practice in Maternal and Newborn Nursing and Midwifery

Received: Jan 24, 2024

Revised: Jul 26, 2024

Accepted: Oct 17, 2024

Sriwan Tongsi, M.Ed.¹

Darin Buahon, M.N.S.^{2*}

Wanee Deoisres, Ph.D.³

Abstract

Introduction: Clinical practice is a source of stress for nursing students. High stress level can lead to health problems and academic failure.

Research objectives: To determine the level of stress and examine factors affecting the stress experienced by nursing students during clinical practice in maternal and newborn nursing and midwifery.

Research methodology: This study was a descriptive research design. The sample consisted of 47 third - year nursing students. The research instruments utilized in this study included a personal information questionnaire and the Perceived stress scale in clinical practice for nursing students. The content validity and the Cronbach's alpha coefficient were .93 and .96. Descriptive statistics, t - tests, and ANOVA were conducted to analyze the data.

Results: Overall stress during clinical practice in the antenatal clinic and postpartum ward were rated at a moderate level. Grade point average was found to have a negative relationship with stress from teachers and nursing staff ($r = -.359$, $p < .05$) during clinical practice in the antenatal clinic setting and also with stress from patient care ($r = -.285$, $p < .05$) and the stress from assignments and workload ($r = -.285$, $p < .05$) during clinical practice in the postpartum ward. Differences in hometown did not affect students' stress levels. Differences in hospitals for clinical practice had effects on stress only during practice at the antenatal clinic ($F = 3.93$, $p < .05$). Practicing at the postpartum ward caused more stress than practicing at the antenatal clinic ($t = -2.42$, $p < .05$).

Conclusion: Students perceived stress during clinical practice at a moderate level. Grade point average and clinical practice settings were found to be factors affecting the students' stress during clinical practice in maternal and newborn nursing and midwifery.

Implications: Students' stress during clinical practice should be assessed all nursing departments. Decreasing stressors and encouraging nursing students to use appropriate coping strategies in students are needed.

Keywords: stress, nursing students, clinical practice, maternal and newborn nursing and midwifery

Funding: Faculty of Nursing, Rambhai Barni Rajabhat University.

¹Lecturer, Email: sriwan.t@rbru.ac.th

^{2*}Corresponding author: Lecturer, Email: darin.b@rbru.ac.th

³Associate professor, Email: wanee.d@rbru.ac.th

¹⁻³Faculty of Nursing, Rambhai Barni Rajabhat University, Chantaburi, Thailand.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาล ในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลมารดาทารกและการผดุงครรภ์

Received: Jan 24, 2024

Revised: Jul 26, 2024

Accepted: Oct 17, 2024

ศรียรรณ ทองศรี ค.ม.¹ดาริน บัวหาญ พย.ม.^{2*}วรรณิ์ เดียววิศเรศ พร.ด.³

บทคัดย่อ

บทนำ: การฝึกปฏิบัติการพยาบาลเป็นสิ่งเร้าที่ก่อให้เกิดความเครียดแก่นักศึกษาพยาบาล ซึ่งความเครียดระดับสูงส่งผลกระทบต่อสุขภาพของนักศึกษาและอาจนำไปสู่การเรียนรู้ที่ไม่ประสบความสำเร็จ

วัตถุประสงค์การวิจัย: เพื่อศึกษาระดับความเครียดและปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลระหว่างการฝึกปฏิบัติการพยาบาลมารดาทารกและการผดุงครรภ์

ระเบียบวิธีวิจัย: การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จำนวน 47 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลและแบบวัดความเครียดในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลสำหรับนักศึกษาพยาบาล ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .93 และ .96 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน การทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัย: นักศึกษามีความเครียดในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลแผนกฝากครรภ์และหลังคลอดโดยรวมในระดับปานกลาง เกรดเฉลี่ยมีความสัมพันธ์ในทางลบกับความเครียดในด้านอาจารย์และพยาบาล ($r = -.359, p < .05$) ขณะฝึกปฏิบัติที่แผนกฝากครรภ์ และความเครียดด้านการดูแลผู้ป่วย ($r = -.285, p < .05$) กับด้านงานที่ได้รับมอบหมาย ($r = -.285, p < .05$) ขณะฝึกปฏิบัติที่แผนกหลังคลอด ภูมิสำเนาไม่มีผลต่อระดับความเครียด โรงพยาบาลแหล่งฝึกที่ต่างกันมีผลต่อความเครียดโดยรวมของนักศึกษาขณะฝึกปฏิบัติที่แผนกฝากครรภ์ ($F = 3.93, p < .05$) การฝึกที่แผนกหลังคลอดมีความเครียดโดยรวมสูงกว่าการฝึกปฏิบัติงานในแผนกฝากครรภ์ ($t = -2.42, p < .05$)

สรุปผล: นักศึกษามีความเครียดในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลแผนกฝากครรภ์และหลังคลอดโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยเกรดเฉลี่ย โรงพยาบาลและแผนกที่ฝึกปฏิบัติส่งผลต่อความเครียดในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษา

ข้อเสนอแนะ: ควรมีการประเมินความเครียดระหว่างการฝึกปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาทุกสาขาวิชา และลดสิ่งเร้าที่ก่อให้เกิดความเครียดรวมทั้งส่งเสริมการจัดการกับความเครียดที่เหมาะสมแก่นักศึกษา

คำสำคัญ: ความเครียด นักศึกษาพยาบาล ฝึกปฏิบัติ การพยาบาลมารดาทารกและการผดุงครรภ์

แหล่งทุน คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

¹อาจารย์ Email: sriwan.t@rbru.ac.th

²Corresponding author อาจารย์ Email: darin.b@rbru.ac.th

³รองศาสตราจารย์ Email: wannee.d@rbru.ac.th

¹⁻³คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี ประเทศไทย

บทนำ

การศึกษาวิชาชีพพยาบาล ประกอบด้วยการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อให้นักศึกษามีสมรรถนะพยาบาลวิชาชีพ โดยมีรายวิชาที่ศึกษา ได้แก่ รายวิชาศึกษาทั่วไป รายวิชาพื้นฐานวิชาชีพ และรายวิชาวิชาชีพการพยาบาล ซึ่งรายวิชาเฉพาะวิชาชีพ มีลักษณะเนื้อหาเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับมนุษย์ในด้านกายภาพและด้านจิตสังคม ทั้งในภาวะปกติและเจ็บป่วย การฝึกปฏิบัติสอดคล้องกับหลักการพยาบาลที่เรียนในภาคทฤษฎี ถือเป็นการเตรียมพยาบาลให้มีความสามารถทางด้านวิชาการตามลักษณะของวิชาชีพ และความสามารถในการปฏิบัติงานทางการพยาบาล การศึกษาภาคปฏิบัติ นั้นเป็นหัวใจสำคัญของวิชาชีพพยาบาล¹ ทักษะการปฏิบัติการพยาบาลที่ดีเกิดขึ้นได้จากการมีประสบการณ์ในการขึ้นปฏิบัติงาน เพราะการปฏิบัติการพยาบาลในแต่ละครั้งต้องใช้ความรู้ ความสามารถในด้านต่าง ๆ ตลอดจนการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้น สิ่งเหล่านี้ช่วยให้พยาบาลมีความชำนาญ และส่งผลให้เกิดการตัดสินใจปฏิบัติการพยาบาลที่มีคุณภาพ

การปฏิบัติการพยาบาลที่เผชิญสภาพแวดล้อมทั้งสถานที่ปฏิบัติงาน ลักษณะของหอผู้ป่วย รวมถึงปัจจัยส่วนบุคคล การย้ายจากภูมิลำเนาเดิม ล้วนก่อให้เกิดความเครียด ซึ่งเป็นกระบวนการประเมินการตัดสินใจต่อเหตุการณ์ใด ๆ ที่เกิดขึ้นของบุคคลที่มีความสมดุลระหว่างความต้องการกับแหล่งประโยชน์ที่มีอยู่ การประเมินตัดสินใจมี 3 อย่าง²⁻³ ได้แก่ 1) การประเมินชนิดปฐมภูมิ (Primary appraisal) เน้นที่ความสำคัญและความรุนแรงของเหตุการณ์นั้นต่อสวัสดิภาพของตนเอง มี 3 ลักษณะ คือ ไม่มีความสำคัญกับตนเอง มีผลในทางดีกับตนเอง และประเมินว่าตนเองมีความเครียด แบ่งเป็น 3 แบบ คือ เป็นอันตรายหรือสูญเสีย เป็นภาวะคุกคาม และเป็นความท้าทาย 2) การประเมินชนิดทุติยภูมิ (Secondary appraisal) เน้นที่การประเมินแหล่งประโยชน์และทางเลือกที่จะช่วยจัดการกับปัญหา ทั้งนี้การประเมินตัดสินใจว่ามีความเครียด ขึ้นกับ 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยสถานการณ์เฉพาะหน้า เช่น ระดับความรุนแรง ความสามารถในการทำนาย และความไม่แน่นอนของเหตุการณ์ ปัจจัยด้านบุคคล เช่น ข้อผูกพันกับเหตุการณ์ ความเชื่อ และระดับสติปัญญา 3) การประเมินตัดสินใจใหม่ (Reappraisal) เป็นการเปลี่ยนแปลงการประเมินหลังจากมีการประเมินใหม่ ทั้งนี้ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเครียดของนักศึกษาพยาบาลในการฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยมีหลายด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านความรู้และทักษะ ปัจจัยด้านสุขภาพในช่วงฝึกปฏิบัติงาน ปัจจัยด้านงานที่ได้รับมอบหมายขณะฝึกปฏิบัติงาน ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม และปัจจัยด้านอาจารย์นิเทศ⁴ เมื่อนักศึกษาไม่สามารถจัดการปัจจัยต่าง ๆ ได้ ย่อมส่งผลกระทบต่อนักศึกษาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ ครอบครัวยุทธศาสตร์ การศึกษา และสังคม

จากการทบทวนงานวิจัยในต่างประเทศ พบว่า มีการศึกษาความเครียดในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาเป็นภาพรวมจำนวนมาก⁵⁻⁹ ด้วยแบบวัดความเครียดในการฝึกปฏิบัติการพยาบาล ที่พัฒนาเฉพาะสำหรับนักศึกษาพยาบาล¹⁰ พบว่า ส่วนใหญ่นักศึกษามีความเครียดในระดับปานกลาง ซึ่งต่างจากการศึกษาโดยการทบทวนอย่างเป็นระบบ (Systematic reviews) พบว่า ในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลนักศึกษา มีความเครียดตั้งแต่ระดับเล็กน้อยจนถึงปานกลางและสูง⁹ สำหรับการศึกษาในประเทศไทย เป็นการศึกษาความเครียดในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลรายวิชาต่าง ๆ ^{2,11-12} แต่ในรายวิชามารดาทารกและการผดุงครรภ์ ยังมีการศึกษาน้อยในแผนกผดุงครรภ์และหลังคลอด มุ่งศึกษาเฉพาะห้องคลอดเท่านั้น⁷ เนื่องจากรายวิชานี้เป็นการที่ดูแลมารดาและทารกพร้อมกัน ส่งผลกระทบบต่อคุณภาพในการปฏิบัติการพยาบาล อาจเป็นสาเหตุให้เกิด

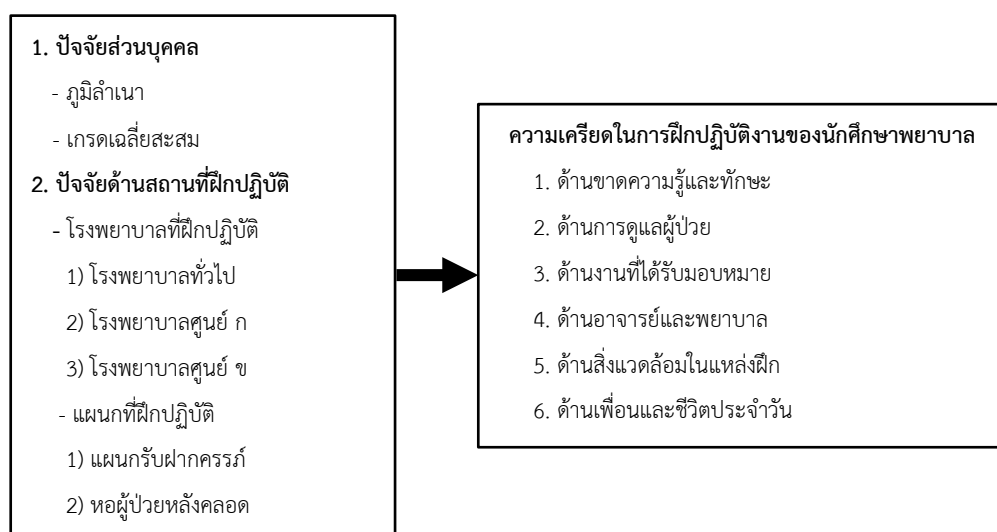
ความผิดพลาดหรือความเสี่ยงต่าง ๆ ในการให้การพยาบาลแก่มารดาและทารก ดังนั้นจึงควรศึกษาระดับและปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาล เพื่อเป็นข้อมูลและแนวทางการวางแผนปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนและการจัดการดูแลสุขภาพจิตของนักศึกษา ให้นักศึกษาเรียนอย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความเครียดของนักศึกษา ระหว่างการฝึกปฏิบัติการพยาบาลมารดาทารกและการผดุงครรภ์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดของนักศึกษาระหว่างการฝึกปฏิบัติ การพยาบาลมารดาทารก และการผดุงครรภ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาระดับความเครียด จากสาเหตุในการฝึกปฏิบัติการพยาบาล รายวิชาการมารดาทารกและการผดุงครรภ์ โดยใช้แนวคิดและการเผชิญความเครียดของ Lazarus & Folkman²⁻³ ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ของนักศึกษาส่วนใหญ่ที่ประเมินตัดสินว่า ขณะขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิก ตนเองมีระดับและสิ่งเร้าใดที่ก่อให้เกิดความเครียด ถึงแม้ว่าจะเคยเรียนจากภาคทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติในห้องทดลอง ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ศึกษาแหล่งที่ก่อให้เกิดความเครียด 6 ด้าน¹⁰ จากการทบทวนวรรณกรรม^{2-4,11-14} และปัจจัยที่คาดว่าจะส่งผลต่อระดับความเครียดในการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาที่แตกต่างกัน คือ ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยด้านสถานที่ฝึกปฏิบัติ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ที่ผ่านการศึกษาทฤษฎีรายวิชาการพยาบาลมารดา ทารกและการผดุงครรภ์ 1 (รหัสวิชา 2522101) ในคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ปีการศึกษา 2566 จำนวน 50 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ปีการศึกษา 2566 ภาคการศึกษาที่ 1 ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์คัดเข้า (Inclusion criteria) คือ 1) เป็นนักศึกษา ชั้นปีที่ 3 2) อยู่ระหว่างการฝึกปฏิบัติการพยาบาล รายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดาทารก และการผดุงครรภ์ 1 (รหัสวิชา 2523901) และ 3) ยินดีเข้าร่วมโครงการวิจัยและตอบแบบสอบถามวิจัย โดยมีเกณฑ์คัดออก (Exclusion criteria) คือ 1) ไม่สามารถฝึกปฏิบัติงานครบตามระยะเวลาที่กำหนดในรายวิชาการพยาบาลมารดาทารกและการผดุงครรภ์ 2) ปฏิเสธหรือถอนตัวจากโครงการวิจัยในระหว่างดำเนินการวิจัย

คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro yamane ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ 39 คน และเพิ่มกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 10 เพื่อป้องกันกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามไม่สมบูรณ์ ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 47 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วยคำถาม ได้แก่ เพศ ภูมิลำเนา เกรดเฉลี่ยสะสม โรงพยาบาลที่ฝึกปฏิบัติ และแผนกที่ฝึกปฏิบัติ

2. แบบวัดความเครียดในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลสำหรับนักศึกษาพยาบาล เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับความเครียด⁵ และบริบทของการฝึกปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลในประเทศไทย^{1-2,4} มี 27 ข้อ แบ่งเป็นความเครียดจากแหล่งที่ก่อให้เกิดความเครียด 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านขาดความรู้และทักษะ (3 ข้อ) 2) ด้านการดูแลผู้ป่วย (8 ข้อ) 3) ด้านงานที่ได้รับมอบหมาย (4 ข้อ) 4) ด้านอาจารย์และพยาบาล (6 ข้อ) 5) ด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึก ฯ (3 ข้อ) และ 6) ด้านเพื่อนนักศึกษาและชีวิตประจำวัน (3 ข้อ) การให้คะแนนแต่ละข้อเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ คือ 0 = ไม่เคย, 1 = แทบไม่เคย, 2 = บางครั้ง, 3 = ค่อนข้างบ่อยครั้ง, และ 4 = บ่อยครั้งมาก คะแนนรวมเท่ากับ 0 - 108 คะแนน คะแนนมากถือว่ามีความเครียดมาก แบ่งระดับความเครียดโดยรวม เป็น 3 ระดับ ตามเกณฑ์¹⁵ ดังนี้

คะแนนรวมระหว่าง 0 – 36 แสดงว่า มีความเครียดระดับต่ำ

คะแนนรวมระหว่าง 37 – 72 แสดงว่า มีความเครียดระดับปานกลาง

คะแนนรวมระหว่าง 73 – 108 แสดงว่า มีความเครียดระดับมาก

แบ่งระดับความเครียดรายข้อและรายด้าน เป็น 3 ระดับ ใช้แนวทางการแบ่งตามเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 0.00 – 1.33 แสดงว่า มีความเครียดระดับต่ำ

ค่าเฉลี่ย 1.33 – 2.66 แสดงว่า มีความเครียดระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 2.67 – 4.00 แสดงว่า มีความเครียดระดับมาก

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content validity) ผู้วิจัยได้นำแบบวัดความเครียดในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลสำหรับนักศึกษาพยาบาล ให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย อาจารย์พยาบาลทางการพยาบาลจิตเวช อาจารย์ที่มีประสบการณ์การสอนภาคปฏิบัติ อาจารย์ทางด้านจิตวิทยา และอาจารย์ทางการสร้างเครื่องมือ ตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหา และคำนวณค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) ได้ค่า CVI ของแบบวัดทั้งฉบับเท่ากับ .93 แต่ละด้านเท่ากับ .90 - .98

2. การตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยจะนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหา ไปทดลองใช้กับนักศึกษาพยาบาลระหว่างฝึกปฏิบัติงานรายวิชาการพยาบาลมารดาทารก คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่ง ที่มีความคล้ายคลึงกัน จำนวน 30 ราย คำนวณหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้เท่ากับ .96

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่าง เดือนตุลาคม – ธันวาคม พ.ศ. 2566 ดังนี้

1. เมื่อโครงการวิจัยผ่านจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี และได้รับอนุญาตจากคณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ ผู้วิจัยประสานกับนักศึกษาพยาบาลหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 ที่ศึกษาในคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีทางกลุ่มไลน์เพื่ออธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล แจ้งการพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง หลังจากนั้นเชิญเข้าร่วมการวิจัย ให้ผู้ที่สมัครใจเข้าร่วมวิจัยลงชื่อในหนังสือยินยอมการเข้าร่วมวิจัย และตอบแบบสอบถามทางแบบออนไลน์ โดยใช้ Google form platform

2. ติดตามแจ้งเตือนการส่งแบบสอบถามทางกลุ่มไลน์

3. เมื่อครบกำหนดการส่งแบบสอบถาม ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลและบันทึกข้อมูลในคอมพิวเตอร์ และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

โครงการวิจัยผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เลขที่ RBRU - Hu36/2566 ลงวันที่ 27 ตุลาคม 2566 ก่อนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยจะชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยและขั้นตอนการเก็บข้อมูลให้กลุ่มตัวอย่างทราบโดยชี้แจงทางกลุ่มไลน์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 พร้อมเอกสารการให้ข้อมูลแก่ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย รวมทั้งขอความร่วมมือโดยกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัยพร้อมทั้งให้ลงลายมือชื่อในใบยินยอมส่งกลับทางไลน์ และชี้แจงกรณีต้องการถอนตัวออกจากกรวิจัยสามารถกระทำได้ตลอดเวลาโดยไม่มีผลกระทบใด ๆ ทั้งสิ้นต่อการเรียนและบริการที่จะได้รับในคณะพยาบาลศาสตร์ ข้อมูลที่ได้ถือเป็นความลับ การวิเคราะห์ข้อมูลและเผยแพร่ผลการวิจัย ผู้วิจัยทำเพื่อประโยชน์ทางวิชาการโดยเผยแพร่ในภาพรวมเท่านั้นไม่มีการระบุชื่อกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล ระดับความเครียด โดยใช้สถิติพรรณนา คือ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างเกรดเฉลี่ยสะสมกับความเครียด โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความเครียดของนักศึกษาระหว่างที่ฝึกปฏิบัติที่แผนกฝากครรภ์กับระหว่างฝึกปฏิบัติที่แผนกหลังคลอด โดยใช้สถิติการทดสอบที่แบบไม่อิสระต่อกัน (Paired t - test) ได้นำข้อมูลมาทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติ ดังนี้ 1) ข้อมูลมีการแจกแจงปกติ (Normality) จากการทดสอบ Shapiro - wilk test ได้ค่า p - value > .05 และตรวจสอบการกระจายตัวปกติของค่าเฉลี่ยความเครียด โดยวิธีการตรวจสอบค่าความเบ้ (Z skewness) และความโด่ง (Z Kurtosis) อยู่ในช่วงน้อยกว่า ± 1.96 (Skewness and kurtosis) และ 2) มีระดับการวัดเป็นมาตราช่วง (Interval scale) ขึ้นไป

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนความเครียดระหว่างนักศึกษา กลุ่มที่ฝึกปฏิบัติงานโรงพยาบาล 3 แห่ง โดยการทดสอบ ANOVA และระหว่างกลุ่มนักศึกษาที่มีภูมิลำเนา จังหวัดจันทบุรีกับจังหวัดอื่น โดยใช้สถิติการทดสอบที่แบบอิสระต่อกัน (Independent t-test)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคล นักศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 44 คน (ร้อยละ 95.7) มีภูมิลำเนา อยู่ต่างจังหวัดที่ไม่ใช่จังหวัดจันทบุรีมากที่สุด จำนวน 38 คน (ร้อยละ 82.60) ฝึกปฏิบัติงานที่โรงพยาบาลศูนย์ ก จำนวน 16 คน (ร้อยละ 34.80) รองลงมา คือ โรงพยาบาลทั่วไป จำนวน 15 คน (ร้อยละ 32.60) และโรงพยาบาลศูนย์ ข จำนวน 15 คน (ร้อยละ 32.6)

2. ระดับความเครียดของนักศึกษาพยาบาล ที่แผนกฝากครรภ์และหอผู้ป่วยหลังคลอด พบว่า นักศึกษา มีความเครียดโดยรวมในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกรายด้านแผนกฝากครรภ์ ด้านการดูแลผู้ป่วยและด้านอาจารย์ และพยาบาลประจำแหล่งฝึกนักศึกษาที่มีความเครียดระดับต่ำ แต่แหล่งฝึกหอผู้ป่วยหลังคลอดนักศึกษา มีความเครียดระดับมากในด้านการที่ได้รับมอบหมายอยู่ในระดับมาก และด้านอื่นอีก 5 ด้านมีความเครียด ในระดับปานกลาง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับความเครียดของนักศึกษาพยาบาล ในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลที่แผนกฝากครรภ์และหลังคลอด

รายการ	M	SD	ระดับความเครียด
แผนกฝากครรภ์			
1. ด้านขาดความรู้และทักษะ	2.04	.81	ปานกลาง
2. ด้านการดูแลผู้ป่วย	1.11	.49	ต่ำ
3. ด้านงานที่ได้รับมอบหมาย	2.56	.89	ปานกลาง
4. ด้านอาจารย์และพยาบาล	1.16	.75	ต่ำ
5. ด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึก ฯ	1.43	.87	ปานกลาง
6. ด้านเพื่อนนักศึกษาและชีวิตประจำวัน	1.65	1.06	ปานกลาง
รวมทุกด้าน	1.74	.66	ปานกลาง
แผนกหลังคลอด			
1. ด้านขาดความรู้และทักษะ	2.23	.87	ปานกลาง
2. ด้านการดูแลผู้ป่วย	1.99	.80	ปานกลาง
3. ด้านงานที่ได้รับมอบหมาย	2.69	.96	มาก
4. ด้านอาจารย์และพยาบาล	1.34	.81	ปานกลาง
5. ด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึก ฯ	1.68	1.00	ปานกลาง
6. ด้านเพื่อนนักศึกษาและชีวิตประจำวัน	1.88	1.05	ปานกลาง
รวมทุกด้าน	1.93	.68	ปานกลาง

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลระหว่างการฝึกปฏิบัติการพยาบาล

3.1 เกรดเฉลี่ยสะสม พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับความเครียดโดยรวมของนักศึกษาที่ขึ้นฝึกปฏิบัติ ที่แผนกฝากครรภ์และหอผู้ป่วยหลังคลอด เมื่อพิจารณาความเครียดรายด้านและแผนกที่ฝึก พบว่า ที่แผนกฝากครรภ์ เกรดเฉลี่ยสะสม มีความสัมพันธ์ทางลบในระดับปานกลาง ($r = .31 - .7$) กับความเครียดด้านอาจารย์และพยาบาล

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และที่แผนกหลังคลอด เกรดเฉลี่ยสะสมมีความสัมพันธ์ทางลบในระดับต่ำ ($r = .01 - .2$) กับความเครียดด้านการดูแลผู้ป่วยและด้านงานที่ได้รับมอบหมาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเกรดเฉลี่ย และความเครียดของนักศึกษาพยาบาลในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลที่แผนกฝากครรภ์และหลังคลอด

ความเครียดในการฝึกปฏิบัติการพยาบาล	เกรดเฉลี่ย		
	r	p-value	ระดับความสัมพันธ์
แผนกฝากครรภ์			
1. ด้านขาดความรู้และทักษะ	.102	.502	ไม่มีความสัมพันธ์
2. ด้านการดูแลผู้ป่วย	-.068	.652	ไม่มีความสัมพันธ์
3. ด้านงานที่ได้รับมอบหมาย	-.066	.663	ไม่มีความสัมพันธ์
4. ด้านอาจารย์และพยาบาล	-.359*	.014*	สัมพันธ์ระดับปานกลาง
5. ด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึกฯ	-.061	.689	ไม่มีความสัมพันธ์
6. ด้านเพื่อนนักศึกษาและชีวิตประจำวัน	-.252	.091	ไม่มีความสัมพันธ์
รวมทุกด้าน	-.170	.259	ไม่มีความสัมพันธ์
แผนกหลังคลอด			
1. ด้านขาดความรู้และทักษะ	-.040	.793	ไม่มีความสัมพันธ์
2. ด้านการดูแลผู้ป่วย	-.285*	.049*	สัมพันธ์ระดับต่ำ
3. ด้านงานที่ได้รับมอบหมาย	-.285*	.049*	สัมพันธ์ระดับต่ำ
4. ด้านอาจารย์และพยาบาล	-.177	.239	ไม่มีความสัมพันธ์
5. ด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึกฯ	-.091	.545	ไม่มีความสัมพันธ์
6. ด้านเพื่อนนักศึกษาและชีวิตประจำวัน	-.181	.229	ไม่มีความสัมพันธ์
รวมทุกด้าน	-.203	.175	ไม่มีความสัมพันธ์

* $p < .05$

3.2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยความเครียดในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล จำแนกตามภูมิลำเนา โรงพยาบาลที่ฝึกปฏิบัติ และแผนกที่ฝึกปฏิบัติ

ภูมิลำเนา พบว่า นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดจันทบุรีและภูมิลำเนาจากต่างจังหวัด มีค่าเฉลี่ยความเครียดไม่แตกต่างกัน เมื่อขึ้นฝึกปฏิบัติงานที่แผนกฝากครรภ์และแผนกหลังคลอด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โรงพยาบาลที่ฝึกปฏิบัติ พบว่า นักศึกษาที่ฝึกปฏิบัติงานในโรงพยาบาลศูนย์ทั้ง 2 แห่ง และโรงพยาบาลทั่วไป 1 แห่ง ในแผนกฝากครรภ์ มีค่าเฉลี่ยความเครียดโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาความเครียดรายด้าน พบว่า นักศึกษาที่ฝึกปฏิบัติงานในโรงพยาบาลศูนย์ทั้ง 2 แห่ง และโรงพยาบาลทั่วไป 1 แห่ง มีค่าเฉลี่ยความเครียดด้านด้านอาจารย์และพยาบาลประจำแหล่งฝึกแตกต่างกัน ส่วนในแผนกหลังคลอด มีค่าเฉลี่ยความเครียดโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

แผนกที่ฝึกปฏิบัติ พบว่า การฝึกปฏิบัติที่หอผู้ป่วยหลังคลอด มีค่าเฉลี่ยความเครียดโดยรวมสูงกว่า การฝึกปฏิบัติที่แผนกฝากครรภ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ความเครียด ด้านขาดความรู้ และทักษะ และด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึก ในการฝึกที่หอผู้ป่วยหลังคลอดสูงกว่าการฝึก ที่แผนกฝากครรภ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังตารางที่ 3

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับความเครียดของนักศึกษาพยาบาล ที่ฝึกปฏิบัติการพยาบาลที่แผนกฝากครรภ์ ภาพรวม มีความเครียดระดับปานกลาง ($M = 1.74, SD = .66$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านการดูแลผู้ป่วย และด้านอาจารย์และพยาบาล มีความเครียดระดับต่ำ ซึ่งการพยาบาลแผนกฝากครรภ์ เป็นการพยาบาลแก่สตรี ตั้งครรภ์ถือว่าการพยาบาลบุคคลในภาวะปกติซึ่งไม่ใช่ผู้ป่วย ลักษณะการพยาบาลเน้นการส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรค มีสภาพสิ่งแวดล้อมในการฝึกปฏิบัติงาน ไม่เคร่งเครียดก่อให้เกิดความ เครียดแก่นักศึกษา ในระดับต่ำถึงปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาความเครียดของนักศึกษาที่ฝึกปฏิบัติ งานในรายวิชา ปฏิบัติการพยาบาลมารดาทารกและผดุงครรภ์ 1 ที่ส่วนใหญ่ผู้รับบริการเป็นผู้ที่ไม่ได้เจ็บป่วยและสามารถช่วยเหลือ ตัวเองได้ ให้ความร่วมมือขณะที่นักศึกษาปฏิบัติงานเป็นอย่างดี ทั้งการซักประวัติ การตรวจร่างกาย และการพยาบาลต่าง ๆ¹⁶

2. ระดับความเครียดของนักศึกษาพยาบาลที่ฝึกปฏิบัติการพยาบาลที่แผนกหลังคลอด ภาพรวม มีความเครียดในระดับปานกลาง ($M = 1.93, SD = .68$) เมื่อพิจารณาความเครียดรายด้าน นักศึกษามีความเครียด ในระดับมาก เกี่ยวกับงานที่ได้รับมอบหมาย การฝึกปฏิบัติงานแผนกหลังคลอดนักศึกษาได้รับมอบหมายงาน เกี่ยวกับ การเขียนรายงานการศึกษาผู้ป่วยและการเก็บประสบการณ์ทักษะทางการพยาบาลต่าง ๆ ซึ่งต้องนำ ความรู้ภาคทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ในการพยาบาลมารดาและทารกหลังคลอด การเก็บประสบการณ์ที่ทำกับผู้ป่วย โดยตรง เป็นประสบการณ์ใหม่ของนักศึกษา จึงเป็นส่วนที่ส่งผลให้เกิดความเครียดในการฝึกปฏิบัติการพยาบาล เพราะเป็นการขึ้นฝึกปฏิบัติงานครั้งแรกในการดูแลมารดา และทารก สอดคล้องกับ การศึกษาความเครียด ในการฝึกปฏิบัติการพยาบาล ของนักศึกษาพยาบาลที่เรียนในระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ประเทศมาเลเซีย¹⁷ พบว่า นักศึกษาพยาบาลมีความเครียดสูงสุดเป็นอันดับ 1 คือ ความเครียดในด้านการได้รับ มอบหมาย รองลงมา คือ ด้านอาจารย์และพยาบาล ด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึก ฯ และด้านเพื่อนนักศึกษา และชีวิตประจำวัน ตามลำดับ

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลระหว่างการฝึกปฏิบัติการพยาบาลมารดาทารก และการผดุงครรภ์ ได้แก่

3.1 ภูมิสำเนา พบว่า นักศึกษาที่มีภูมิสำเนาในจังหวัดจันทบุรีและภูมิสำเนาจากต่างจังหวัด มีค่าเฉลี่ย ความเครียดไม่แตกต่างกัน ระหว่างฝึกปฏิบัติงานที่แผนกฝากครรภ์และแผนกหลังคลอด ($t = 1.01, .20$) เนื่องจากนักศึกษาเกือบทุกคนอาศัยอยู่ในหอพักของมหาวิทยาลัย และมีเพียงบางกลุ่มพักอาศัยที่หอพักใกล้ โรงพยาบาลระหว่างการฝึกปฏิบัติการพยาบาล นักศึกษามีการใช้ชีวิตในการเรียนและฝึกปฏิบัติงานด้วยกันตลอด ระยะเวลาของภาคเรียน ประกอบกับวัยของนักศึกษาจะมีการพึ่งพา สนับสนุน และใกล้ชิดกับเพื่อนมากกว่า ทางด้านการติดต่อสื่อสารกับครอบครัวของนักศึกษาที่อยู่ต่างจังหวัดมีความสะดวก ดังนั้นภูมิสำเนาจึงไม่ส่งผล ต่อระดับความเครียดของนักศึกษาระหว่างการฝึกปฏิบัติการพยาบาล¹⁷

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยความเครียดในการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาล จำแนกตามภูมิภาคและแผนกที่ฝึกปฏิบัติ

ปัจจัย	1. ด้านขาดความรู้และทักษะ				2. ด้านการดูแลผู้ป่วย				3. ด้านงานที่ได้รับมอบหมาย				4. ด้านอาจารย์และพยาบาล				5. ด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึกฯ				6. ด้านเพื่อนนักศึกษาและชีวิตประจำวัน				รวมทุกด้าน				
	M	SD	t/F	M	SD	t/F	M	SD	t/F	M	SD	t/F	M	SD	t/F	M	SD	t/F	M	SD	t/F	M	SD	t/F	M	SD	t/F		
ภูมิภาค																													
ผากครรภ์	จังหวัดจันทบุรี		6.12	2.47	.00	14.75	6.60	.025	9.50	2.82	1.13	7.38	5.70	1.42	5.0	2.56	.061	4.13	2.47	.72	1.73	.75	1.01						
	ต่างจังหวัด		6.10	2.45		14.34	6.39		10.39	3.71		6.87	4.26		4.16	2.62		5.13	3.31		1.74	.65							
	จังหวัดจันทบุรี		6.75	2.31	.41	19.38	5.90	.004	11.13	3.04	1.05	11.13	5.03	.043	7.38	2.33	.548	6.12	2.58	.79	2.29	.68	.208						
	ต่างจังหวัด		6.68	2.71		15.18	6.38		10.68	4.03		7.42	4.64		4.58	1.93		5.53	3.28		1.85	.66							
โรงพยาบาลที่ฝึกปฏิบัติ																													
ผากครรภ์	โรงพยาบาลศูนย์ ก		5.69	2.55	1.30	14.63	6.64	1.82	11.25	3.53	2.39	7.38	4.05	7.75*	4.75	2.67	1.37	5.88	3.30	2.69	1.84	.66	3.93*						
	โรงพยาบาลศูนย์ ข		5.73	2.46		12.13	6.48		8.67	3.39		3.93	3.24		3.40	2.44		3.47	2.56		1.99	.62							
	โรงพยาบาลทั่วไป		6.93	2.22		16.47	5.51		10.73	3.43		9.53	4.41		4.73	2.60		5.47	3.27		1.38	.58							
	โรงพยาบาลศูนย์ ก		6.19	3.20	.745	16.88	7.10	.788	10.88	4.05	.494	8.43	6.05	.402	5.75	3.53	.672	5.38	3.51	1.32	1.98	.81	.81						
ห้องคลอด	โรงพยาบาลศูนย์ ข		6.6	2.69		14.20	6.19		10	4.34		7.13	3.46		4.53	3.04		4.87	2.83		2.05	.53							
	โรงพยาบาลทั่วไป		7.33	1.76		16.60	6.0		11.4	3.20		8.6	4.84		4.87	2.36		6.67	2.97		1.75	.66							
	แผนกที่ฝึกปฏิบัติ																												
แผนกฝากครรภ์			6.10	2.43	-2.17*	14.41	6.35	-1.86	10.24	3.56	-1.08	6.96	4.48	-1.68	4.30	2.60	-2.29*	4.96	3.18	-1.54	1.74	.66	-2.42*						
	แผนกหลังคลอด		6.69	2.62		15.91	6.44		10.76	3.85		8.07	4.86		5.07	3.00		5.63	3.15		1.93	.68							

* p < .05

3.2 เกรดเฉลี่ยสะสม มีความสัมพันธ์ในทางลบกับความเครียดด้านอาจารย์และพยาบาลประจำแหล่งฝึก ($r = -0.359$, $p\text{-value} = .01$) อธิบายได้ว่า นักศึกษาที่มีผลการเรียนดี สามารถนำความรู้ในภาคทฤษฎีมาปรับใช้ในการเรียนภาคปฏิบัติในแผนกฝากครรภ์ได้ ทำให้มีความเครียดระดับปานกลางขณะรับการนิเทศจากอาจารย์ สอดคล้องกับผลงานวิจัยที่ว่าความเครียดของนักศึกษาในด้านอาจารย์ผู้สอน และในแผนกหลังคลอด เกรดเฉลี่ยสะสม มีความสัมพันธ์ในทางลบกับความเครียดด้านการดูแลผู้ป่วยและงานที่ได้รับมอบหมาย เนื่องมาจากการประยุกต์ใช้ความรู้สู่การปฏิบัติงาน นักศึกษาต้องเขียนเป็นข้อวินิจฉัยการพยาบาลและการดูแลผู้ป่วย ในรายงานการศึกษาผู้ป่วย จึงมีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของนักศึกษาในระดับต่ำ¹² สอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาความเครียดของนักศึกษาพยาบาลในประเทศไต้หวัน พบว่าส่วนใหญ่มีความเครียดในระดับปานกลาง ด้านที่มีความเครียดมากที่สุดคือ ด้านการดูแลผู้ป่วย และด้านงานที่ได้รับมอบหมาย⁹

3.3 โรงพยาบาลและแผนกที่ฝึกปฏิบัติการพยาบาล เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดของนักศึกษา โดยนักศึกษาที่ฝึกปฏิบัติงานในโรงพยาบาลศูนย์ทั้ง 2 แห่ง และโรงพยาบาลทั่วไป 1 แห่ง ในแผนกฝากครรภ์ มีค่าเฉลี่ยความเครียดโดยรวมแตกต่างกัน ($F = 3.93$, $p < .05$) และแผนกที่ฝึกปฏิบัติส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความเครียดของนักศึกษาแตกต่างกัน ($F = -2.42$, $p < .05$) ด้วยลักษณะงานที่แตกต่างกันในแต่ละแผนก และขนาดของโรงพยาบาล ซึ่งโรงพยาบาลขนาดใหญ่ จะมีผู้ป่วยจำนวนมาก สามารถพบลักษณะปัญหาทางสุขภาพที่หลากหลาย และบางครั้งมีความซับซ้อนกว่าโรงพยาบาลขนาดเล็กมีส่วนให้นักศึกษาเกิดความเครียดในการปฏิบัติการพยาบาลสอดคล้องกับงานวิจัยในประเทศซาอุดีอาระเบีย พบว่าลักษณะของแหล่งฝึกเป็นสาเหตุความเครียดในการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษา¹⁸ และงานวิจัยในประเทศจีน พบว่าโรงพยาบาลส่งผลต่อความเครียดในการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาเช่นกัน¹⁹

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ควรมีการประเมินความเครียดในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลในทุกสาขาวิชา และลดสิ่งเร้าด้านที่ก่อให้เกิดความเครียด ส่งเสริมการจัดการกับความเครียดที่เหมาะสมแก่นักศึกษา เพื่อลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในการให้การพยาบาลมารดาและทารกของนักศึกษา

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

ควรมีการนำแบบวัดความเครียดของนักศึกษา ไปใช้วัดความเครียดในการฝึกปฏิบัติงานที่แผนกห้องคลอด และในสาขาวิชาอื่น ๆ เพื่อให้ทราบถึงระดับความเครียดในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลในแต่ละสาขาวิชา นำไปสู่การวางแผนจัดการศึกษา และเตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษาต่อไป

References

1. Kamdaeng P. Supervision in clinical practice regarding expectations of nursing students. Journal of Nurses Association of Thailand Northern Office 2021;27(1):17-28. (in Thai)
2. Chanrapas Sutawan. Coping strategies and coping skills; choosing the appropriate strategy. Journal of Human and Society, Sisaket Rajabhat University 2023;7(1):180-99. (in Thai)
3. Lazarus R S, Folkman S. Stress appraisal and coping. New York: Springer; 1984.
4. Chaiwcharn T, Papol A. The stress of nursing student training. EAU Heritage Journal Science and

- Technology 2021;15(1):21-8. (in Thai)
5. Abdulnaser A, Diala A, Abdulkarim A. Preliminary psychometric properties of the Arabic version of sheu and colleagues perceived stress scale among nursing students at Jordanian universities. *Journal of Multidisciplinary Healthcare* 2019;12(1):777-87.
 6. Ahmed W A M, Mohammed B M A. Nursing students' stress and coping strategies during clinical training in KSA. *Journal of Taibah University Medical Sciences* 2019;14(2):116-22.
 7. Baluwa MA, Lazaro M, Mhango L, Msiska G. Stress and coping strategies among Malawian undergraduate nursing students. *Advance in Medical Education and Practice* 2021;12(1):547-56.
 8. Welch S R. Clinical stress and clinical performance in prelicensure nursing students: a systematic review. *Journal of Nursing Education* 2023;62(1):36-41.
 9. Wu C S, Rong J R, Huang M Z. Factors associated with perceived stress of clinical practice among associate degree nursing students in Taiwan. *Basic Medical Care Nursing* 2021;20(89): 1-12.
 10. Sheu S, Lin H, Hwang S, Yu P, Hu W, Lou M. The development and testing of perceived stress Scale of clinical practice. *Nursing Research (Republic of China)* 1997;5(4):341-51.
 11. Chuaichum C, Yotinwattanabumrung A, Muentip Y, Saramas N, Jittarat, M. Factors influencing stress of nursing students during clinical practice in adult nursing practicum 1. *Journal of Maha Chula University Nakhondhat* 2020;7(5):293-308. (in Thai)
 12. Fukfon K, Sriwichai P, Chairinkhom S, Tanyapansin P. Stress and factors related to stress of nursing students regarding the first clinical nursing practice. *Journal of Nursing and Health Research* 2017;19(1):161-8. (in Thai)
 13. Srinon R, Tingboon W, Sawangket A, Trisayaluk T. Stress and stress management of nursing students during practicing in the labor room. *Journal of Nisitwang* 2022;24(2):72-80. (in Thai)
 14. Laoratsri P, Intharit J, Thoin P. The nursing instructors' role in preventing stress and promoting stress management of nursing students during the practicing on ward. *Journal of Curriculum and Instruction Sakon Nakhon Rajabhat University* 2023;15(42):230-8. (in Thai)
 15. Noor N A B M, Bakar R A, Bit-Lian Y. Stress and coping strategies during clinical practices among degree nursing students of a private institution. *Malaysian Journal of Nursing* 2020;11(3):53-62.
 16. Lowdermilk D L, Perry E, Cashion K, Alden K R. *Maternity and women's health care* (12th ed). Elsevier; 2020.
 17. Ab Latif R, Nor MZM. Stressors and coping strategies during clinical practice among diploma nursing students. *Malaysian Journal of Medical Sciences* 2019;26(2):88-98.
 18. Amira Alshowkan. Clinical stress among bachelor nursing students: a qualitative inquiry. *Open Journal of Nursing* 2022;12(5):305-15.
 19. Yan- xue, Z, Jia- Ru, J, Wen- Nv H. Factors associated with clinical practice stress of nursing students in China. *Research Scare* [Internet]. 2023 May. 17 [cited 2023 May. 20] Available from: <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-2931331/v1>.